

Wyrok z dnia 20 kwietnia 2006 r.

I UK 260/05

Umowa „o dofinansowanie dokształcania zawodowego” zawarta na podstawie § 6 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 12 października 1993 r. w sprawie zasad i warunków podnoszenia kwalifikacji zawodowych i wykształcenia ogólnego dorosłych (Dz.U. Nr 103, poz. 472 ze zm.) jest czynnością prawną uzupełniającą treść stosunku pracy wówczas, gdy nałożenie na pracownika obowiązku podnoszenia kwalifikacji zawodowych wynika z jej postanowień.

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 kwietnia 2006 r. sprawy z odwołania Jadwigi K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Z.W. o odszkodowanie z tytułu wypadku w drodze do pracy, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Sieradzu z dnia 29 kwietnia 2005 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 26 stycznia 2005 r. Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Sieradzu oddalił odwołanie Jadwigi K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w Z.W. z dnia 2 lipca 2004 r., którą odmówiono wnioskodawczyni jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku w drodze do pracy. Sąd Rejonowy ustalił, iż wnioskodawczyni była zatrudniona w Urzędzie Gminy w L. Umową z dnia 16 grudnia 2002 r. pracodawca skierował ją na studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej w C. (na kierunku administracja) i zobowiązał się do częściowej refundacji kosztów wynikających z nauki i dojazdów. W dniu 26 stycznia 2003 r. pracodawca wystawił wnioskodawczyni delegację służbową na samochód prywatny

w celu wyjazdu na zajęcia na uczelnię. W czasie podróży doszło do wypadku, w wyniku którego wnioskodawczyni doznała ciężkiego urazu czaszkowo-mózgowego kręgosłupa, powodującego niedowład kończyn górnych i paraplegię kończyn dolnych. W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Rejonowy uznał, iż wypadek, jakiemu uległa wnioskodawczyni, nie wydarzył się w czasie podróży służbowej lub w związku z wykonywaniem czynności służbowych, które służyły realizacji obowiązku świadczenia pracy i obowiązku z art. 17 k.p. Podróż odbywała się w niedzielę, zaś pracodawca nie traktował jej jako podróży służbowej, o czym świadczy pokrywanie przez niego tylko części kosztów wyjazdu.

Wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2005 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Sieradzu oddalił apelację wnioskodawczyni wskazując, iż umowa o doksztalcanie nie zmodyfikowała dotychczasowego stosunku pracy poprzez rozszerzenie zakresu obowiązków stron. Nie uzupełniała ona, ani nie modyfikowała istniejącej umowy o pracę w zakresie obowiązków pracowniczych, a określiła jedynie zobowiązania stron. Zdaniem Sądu Okręgowego w ramach stosunku pracy, poza umową o pracę, do której stosuje się bezpośrednio przepisy Kodeksu pracy oraz inne przepisy prawa pracy, strony mogą zawrzeć różne umowy kształtujące stosunek pracy, ale nie będące umowami o pracę w rozumieniu Kodeksu pracy i nie podlegające jego przepisom, lecz przepisom Kodeksu cywilnego. Umowy te mają o tyle związek ze stosunkiem pracy, że są zawierane przez jego strony i gdyby taki stosunek stron nie łączył, nie zostałyby zawarte. Nie oznacza to jednak, że umowy te stanowią integralną część umowy o pracę. Przedmiotowa umowa o podnoszeniu kwalifikacji zawodowych jest wprawdzie umową prawa pracy, ale nie jest umową o pracę. Stosuje się więc do niej bezpośrednio przepisy Kodeksu cywilnego, a nie Kodeksu pracy. Oznacza to, iż zobowiązania z niej wynikające, takie jak zobowiązanie pracodawcy do pokrycia części kosztów przejazdów i opłat za naukę, a z drugiej strony zobowiązanie pracownika do zwrotu tych kosztów w razie niewywiązania się z warunków umowy, mają charakter cywilnoprawny. Sąd wskazał również, iż obowiązek podnoszenia kwalifikacji zawodowych nie należy do istoty stosunku pracy. Do takiego wniosku prowadzi brzmienie przepisu art. 17 k.p. w związku z art. 103 k.p., z którego wynika dla pracodawcy jedynie obowiązek ułatwiania pracownikowi podnoszenia kwalifikacji, a nie uprawnienie do ustalania takiego obowiązku. A zatem wystawienia powódce przez pracodawcę delegacji w celu uczestnictwa w zajęciach wykładowych na uczelni nie można traktować jako służbowego polecenia wyjazdu, a w

konsekwencji podróży służbowej. Tym samym wypadek, jakiemu uległa wnioskodawczyni w dniu 26 stycznia 2003 r. podczas podróży na uczelnię w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych nie ma charakteru wypadku w czasie podróży służbowej w rozumieniu art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.).

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie prawa materialnego polegające na błędnej wykładni art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych przez przyjęcie, że wypadek, jakiemu uległa w dniu 26 stycznia 2003 r. podczas podróży na uczelnię w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych nie miał charakteru wypadku podczas podróży służbowej w rozumieniu tego przepisu oraz na niezastosowaniu do ustalonego stanu faktycznego norm prawnych zawartych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 października 1993 r. w sprawie zasad i warunków podnoszenia kwalifikacji zawodowych i wykształcenia ogólnego dorosłych (Dz.U. Nr 103, poz. 472), a mianowicie niezastosowanie § 1 ust. 1, § 2 ust. 3, § 4 ust. 1 oraz § 6 ust. 1 tego rozporządzenia w związku z art. 103 k.p. oraz w związku z art. 17 k.p., z których wynika, że zawarta przez powódkę i jej pracodawcę umowa „w sprawie dofinansowania dokształcania zawodowego”, na podstawie której pracodawca skierował powódkę do szkoły wyższej celem odbycia nauki, nie jest umową cywilnoprawną, podlegającą regulacji prawa cywilnego, lecz jest umową uzupełniającą wzajemne obowiązki pracownika i pracodawcy zawarte w umowie o pracę, której treść powinna być oceniana z punktu widzenia przepisów prawa pracy.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie o jego uchylenie i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy poprzez przyznanie wnioskodawczyni prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy, jakiemu uległa w dniu 26 stycznia 2003 r., określonego w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Skarżąca wywiodła, że zawarta przez nią z pracodawcą umowa z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie dofinansowania dokształcania zawodowego, stanowiąca podstawę skierowania na studia, a w konsekwencji podstawę do wystawienia polecenia wyjazdu służbowego (tzw. delegacji

służbowej), nie była umową cywilnoprawną nie dającą podstaw do uznania, że skarżąca odbywała podróż służbową w rozumieniu art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy wypadkowej. Umowa ta została zawarta w oparciu o § 6 ust. 1 w związku z § 1 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 października 1993 r., wydanego na podstawie delegacji zawartej w art. 103 k.p. Zawarcie umowy o dokształcanie na podstawie § 6 ust. 1 rozporządzenia, a w szczególności podnoszenie przez wnioskodawczynię kwalifikacji na podstawie skierowania zakładu pracy nie może być obojętne dla oceny prawnego charakteru umowy. Skarżąca powołała się w tym zakresie na pogląd zawarty w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 1999 r., I PKN 180/99, z którego wynika, że przy ocenie prawnego charakteru umowy o dokształcanie należy uwzględnić, czy umowa taka podlega uregulowaniom powołanego wyżej rozporządzenia, czy też nie. Odpowiedź twierdząca na to pytanie uzasadnia w ocenie skarżącej pogląd, że odbywanie przez nią podróży na uczelnię w ramach umowy o dofinansowanie dokształcania zawodowego i na podstawie skierowania zakładu pracy (delegacji służbowej) stanowiło realizację obowiązków pracowniczych. Podróż ta miała charakter podróży spełniającej kryteria podróży służbowej, o czym świadczy traktowanie w taki sposób wyjazdu przez pracodawcę, wydanie polecenia wyjazdu służbowego z określeniem miejsca, celu, czasu podróży i środka lokomocji, częściowe pokrywanie przez pracodawcę kosztów przejazdu i nauki oraz pozostawanie przez wnioskodawczynię w czasie podróży w dyspozycji pracodawcy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, biorąc w granicach zaskarżenia z urzędu pod rozwagę jedynie nieważność postępowania. Granice te wytyczone są zawartymi w skardze kasacyjnej zarzutami naruszenia prawa materialnego i prawa procesowego oraz wnioskami zakreślającymi zakres zaskarżenia. W myśl art. 398³ § 1 k.p.c. skargę kasacyjną strona może oprzeć na podstawach naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (pkt 1) bądź naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (pkt 2). W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni sformułowane zostały jedynie zarzuty podniesione w ramach pierwszej z wymienionych podstaw kasacyjnych, zasadniczo opierające się na kwestionowaniu dokonanych w sprawie

ustaleń faktycznych. W rezultacie skarżąca przypisuje w istocie Sądowi Okręgowemu błąd w zastosowaniu przepisów prawa materialnego w stosunku do własnej wersji zdarzeń, a nie w odniesieniu do ustalonego przez ten Sąd stanu faktycznego, wywodząc, iż odbywanie przez nią podróży na uczelnię w ramach umowy o dofinansowanie kształcenia zawodowego stanowiło realizację zadań pracowniczych, zaś podróż ta miała charakter podróży służbowej z uwagi na to, iż pracodawca tak ją traktował, wydał polecenie służbowe wyjazdu, dokonywał zwrotu części kosztów związanych z przejazdem oraz kosztów nauki, zaś w czasie podróży wnioskodawczyni pozostawała w jego dyspozycji. Tymczasem zarzut naruszenia prawa materialnego nie może być skutecznie uzasadniany próbą zwalczania ustaleń faktycznych, gdyż mogłaby ona ewentualnie odnieść zamierzony skutek wyłącznie w ramach drugiej podstawy kasacyjnej. Zarówno dokonanie przez strony czynności prawnej uzupełniającej łączącą je umowę o pracę w zakresie obowiązków pracowniczych, jak i charakter podróży, jaką pracownik odbywa na zajęcia w ramach podnoszenia kwalifikacji zawodowych, należy do ustaleń faktycznych i z tego względu, w razie braku w tym zakresie stosownych zarzutów, o których mowa w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., nie podlega kontroli kasacyjnej, zaś Sąd Najwyższy orzeka w ramach ustalonego w postępowaniu stanu faktycznego. Skoro zatem w skardze kasacyjnej wnioskodawczyni nie został sformułowany jakikolwiek zarzut naruszenia przepisów postępowania, przeto Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi przyjętymi w zaskarżonym wyroku.

Z poczynionych przez Sądy obu instancji ustaleń wynika, że łącząca skarżącą z Urzędem Gminy w L. umowa o pracę nie przewidywała obowiązku podnoszenia przez nią kwalifikacji zawodowych. W dniu 16 grudnia 2002 r. wnioskodawczyni zawarła z pracodawcą umowę w sprawie dofinansowania kształcenia zawodowego, w ramach której pracodawca skierował ją na studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej w C. i zobowiązał się do częściowej refundacji kosztów nauki i dojazdów. Przedmiotowa umowa nie nakładała na wnioskodawczynię obowiązku podnoszenia kwalifikacji i nie uzupełniała ani nie modyfikowała dotychczasowego stosunku pracy w zakresie obowiązków pracowniczych, a jedynie określiła wynikające z niej zobowiązania stron. W konsekwencji, pomimo iż w dniu 26 stycznia 2003 r. wystawione zostało wnioskodawczyni polecenie wyjazdu służbowego „na samochód prywatny” w celu wzięcia udziału w zajęciach wykładowych na uczelni, wyjazd wnioskodawczyni nie był podró-

żą służbową i nie był tak również traktowany przez pracodawcę, który zobowiązał się do pokrywania tylko części jego kosztów.

Skarżąca wywodzi, iż okoliczność, że zawarcie umowy o dofinansowanie do kształcenia zawodowego nastąpiło w oparciu o § 6 ust. 1 w związku z § 1 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 12 października 1993 r. w sprawie zasad i warunków podnoszenia kwalifikacji zawodowych i wykształcenia ogólnego dorosłych (Dz.U. Nr 103, poz. 472 ze zm.) powoduje, iż nie była ona umową cywilnoprawną, lecz umową uzupełniającą wzajemne prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy zawarte w umowie o pracę, a tym samym jej treść winna być oceniana z punktu widzenia przepisów prawa pracy. Stanowisko to, aczkolwiek częściowo nie pozbawione słuszności, nie może być uznane za uzasadnione w stanie faktycznym sprawy z następujących względów.

Powołane rozporządzenie zostało wydane na podstawie art. 103 § 1 k.p., zgodnie z którym w zakresie i na warunkach ustalonych, w drodze rozporządzenia, przez Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Pracy i Polityki Socjalnej pracodawca ułatwia pracownikom podnoszenie kwalifikacji zawodowych. Przepis ten stanowi realizację wynikającego z art. 17 k.p. obowiązku pracodawcy ułatwienia pracownikom podnoszenia kwalifikacji zawodowych, co jednak nie jest równoznaczne z obowiązkiem stwarzania pracownikowi warunków do uzyskania określonych kwalifikacji (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 1998 r., II UKN 80/98, OSNAPiUS 1999 nr 11, poz. 380 oraz z dnia 25 maja 2000 r., I PKN 657/99, OSNAPiUS 2001 nr 22, poz. 660). Rozporządzenie reguluje dwa sposoby odbywania nauki w szkole przez osobę dorosłą pozostającą w stosunku pracy - na podstawie skierowania pracodawcy (§ 4) oraz bez takiego skierowania (§ 5). W przypadku obu tych sposobów podjęcia nauki przepisy rozporządzenia przewidują dla pracownika różnego rodzaju ułatwienia: urlop szkoleniowy (płatny i bezpłatny), dodatkowy urlop szkoleniowy, zwolnienie z części dnia pracy (płatne lub bezpłatne) oraz świadczenia dodatkowe, w tym zwrot kosztów przejazdu, zakwaterowania i wyżywienia, pokrycie kosztów podręczników i innych materiałów szkoleniowych, a także pokrycie opłat za naukę pobieranych przez szkołę. W przypadku podjęcia nauki na podstawie skierowania pracodawcy część wymienionych ułatwień ma charakter obligatoryjny, natomiast w razie odbywania nauki bez skierowania pracodawcy wszelkie jego świadczenia mają charakter fakultatywny. Stosownie do § 6 ust. 1 rozporządzenia w przypadku skierowania pracownika do podjęcia nauki w szkole pracodawca zawiera z nim

(musi zawrzeć) umowę określającą wzajemne prawa i obowiązki stron, której zakres przedmiotowy określają § 4 i § 6 rozporządzenia. Postanowienia takiej umowy powinny mieścić się w ramach określonych rozporządzeniem, uwzględniając standard ochrony pracownika wynikający z jego przepisów, co oznacza, iż nie może ona być mniej korzystna dla pracownika, niż to wynika z przepisów rozporządzenia i w tym znaczeniu podlega ocenie z punktu widzenia przepisów prawa pracy. Zasady te nie obowiązują w przypadku umowy zawartej z pracownikiem podejmującym naukę bez skierowania przez pracodawcę, albowiem rozporządzenie treści takiej umowy nie reguluje. Umowa taka jest wówczas oparta o zasadę swobody umów (art. 353¹ k.c. w związku z art. 300 k.p.), zgodnie z którą strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Oznacza to, iż umowa zawarta przez strony stosunku pracy w sytuacji, o jakiej stanowi § 5 rozporządzenia, zbliżona jest do umów o cywilnoprawnym charakterze, w których strony mogą swobodnie kształtować swoje prawa i obowiązki (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1980 r., IVPR 63/80, Służba Pracownicza 1980 nr 12, str. 28 i z dnia 28 lipca 1999 r., I PKN 180/99, OSNAPiUS 2000 nr 21, poz. 789 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2005 r., II PZP 2/05, OSNP 2005 nr 16, poz. 240).

Trafnie skarżąca podnosi, że określona w § 6 ust. 1 rozporządzenia umowa o dofinansowanie kształcenia zawodowego została zawarta przez strony stosunku pracy w okolicznościach określonych w § 4 rozporządzenia, co oznacza, iż nie ma ona cywilnoprawnego charakteru, albowiem jej treść jest regulowana zawartymi w rozporządzeniu przepisami prawa pracy. Skoro jednak § 6 ust. 1 rozporządzenia stanowi, że umowa ta określa wzajemne prawa i obowiązki stron (wynikające z rozporządzenia), to nie w każdym przypadku zmienia (modyfikuje) ona treść łączącej strony umowę o pracę w taki sposób, iż uzupełnia ją o nałożenie na pracownika obowiązku podniesienia kwalifikacji zawodowych. Tylko w takiej sytuacji można by bowiem podzielić pogląd skarżącej, że strony dokonały czynności prawnej uzupełniającej umowę o pracę w tym zakresie. Tak dzieje się wówczas, gdy strony zawierają umowę, której przedmiotem jest określenie ich praw i obowiązków w związku ze skierowaniem pracownika do podjęcia nauki w szkole i w umowie tej zawierają postanowienie, iż pracodawca nakłada na pracownika obowiązek podniesienia kwalifikacji zawodowych, bądź pracownik zobowiązuje się do podniesienia tych kwalifikacji.

Jeżeli natomiast przedmiotem takiej umowy są jedynie prawa i obowiązki stron w zakresie przewidzianym przez przepisy rozporządzenia ułatwień w przypadku podjęcia bądź kontynuowania (jak w niniejszej sprawie) nauki na podstawie skierowania pracodawcy, to nie można mówić, że doszło w ten sposób do uzupełnienia wzajemnych praw i obowiązków stron stosunku pracy zawartych w umowie o pracę o obowiązek pracownika podniesienia kwalifikacji zawodowych. Obowiązek ten nie wynika bowiem wówczas ani z jakiegokolwiek przepisu prawa pracy, ani też z umowy o pracę. W takiej sytuacji wystawienie dokumentu polecenia wyjazdu służbowego stanowi jedynie realizację przyjętego w umowie przez pracodawcę zobowiązania do ponoszenia kosztów przejazdu na zasadach obowiązujących przy podróżach służbowych na obszarze kraju (§ 4 ust. 2 pkt 1 w związku z § 6 ust. 1 rozporządzenia) i służy udokumentowaniu naliczenia i wypłaty tego świadczenia. Nie oznacza ono natomiast, iż wyjazd pracownika na zajęcia szkolne stanowi podróż służbową, podczas której pracownik świadczy pracę lub wykonuje poza zakładem pracy inne zadania wynikające z jego obowiązków pracowniczych. Udzielenie pracownikowi skierowania na podjęcie nauki w szkole z reguły oznacza, iż to pracodawcy zależy na osiągnięciu przez pracownika określonego wykształcenia lub kwalifikacji, gdyż jest to potrzebne, konieczne bądź pożądane przez pracodawcę ze względu na zajmowane przez pracownika stanowisko, charakter pracy, powierzone mu obowiązki lub przewidywaną zmianą w strukturze zatrudnienia. Nie jest jednak wyłączona sytuacja, w której skierowanie ma na celu jedynie zapewnienie pracownikowi korzystniejszych ułatwień w podnoszeniu kwalifikacji od tych, jakie przysługują pracownikowi podejmującemu naukę bez takiego skierowania, takich jak płatny urlop szkoleniowy i płatne zwolnienie z części dnia pracy oraz dodatkowy urlop szkoleniowy (§ 4 ust. 1 i 2 pkt 4 rozporządzenia). Skoro zatem z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że łącząca strony umowa o pracę oraz umowa o dofinansowanie dokształcania zawodowego nie nakładały na skarżącą obowiązku podnoszenia kwalifikacji, a w konsekwencji ta druga nie uzupełniała dotychczasowego stosunku pracy w tym zakresie oraz wobec tego, że wyjazd wnioskodawczyni w celu wzięcia udziału w zajęciach wykładowych na uczelni nie był podróżą służbową i nie był tak przez pracodawcę traktowany, przeto prawidłowo Sąd drugiej instancji uznał, iż wypadek, jakiemu skarżąca uległa podczas tej podróży nie był wypadkiem w czasie podróży służbowej, a w konsekwencji wypadkiem zrównanym z wypadkiem przy pracy w rozumieniu art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy

z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.).

Z powyższych względów skarga kasacyjna podlega oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

=====